

Татяна Мостроза (София, България)

ПЕТИ ЛЕТЕН КОЛОКВИУМ ПО СТАРОБЪЛГАРИСТИКА

От 1978 г. международните срещи на изтъкнати специалисти в областта на старобългарския език, литература и култура се превърнаха в плодотворна традиция, която дава възможност на учените от различни страни периодично да изнасят резултатите от постигнатото, да обсъждат дискуссионни или трудни за разрешаване проблеми, да набелязват насоките в разволя на бъдещите проучвания. Петият международен колоквиум, който се проведе в София от 15 до 24 август 1989 г., беше още едно доказателство за големия интерес към старобългаристиката и за утвърждаване на нейния международен авторитет. От 17 през 1978 г. броят на чуждестранните участници в него достигна 54. Българската наука също бе представена от своите най-изтъкнати специалисти. Заслуга на ръководството на колоквиума (директор — проф. д-р Д. Петканова, зам.-директор — доц. Р. Златанова) беше привличането и на представители от по-младото поколение изследователи, проявили задълбочен интерес към старобългаристичната проблематика.

В заседанията на колоквиума взеха участие научни работници от 30 славистични центъра от 15 страни: Австрия (Виена), Англия (Оксфорд), Белгия (Антверпен), България (София, Пловдив, В. Търново, Шумен), ГДР (Берлин, Лайпциг), Полша (Краков), Румъния (Букурещ), САЩ (Охайо), СССР (Москва, Ленинград, Одеса, Якутск), Унгария (Сегед, Ясребен), ФРГ (Бохум, Регенсбург, Саарбрюкен, Трир, Фрайбург, Хайделберг), Западен Берлин, Холандия (Амстердам), Чехословакия (Прага), Югославия (Белград, Любляна), Япония (Киото). Бяха прочетени 76 доклада с извънредно богата и разнообразна проблематика, обединени в няколко тематични кръга.

Значителна част от докладите бяха посветени на въпроси из областта на текстологията. Особено голям интерес предизвика изследването на проф. У. Ф е д е р (Амстердам) „Затворена, контролируема и отворена традиция на текста: Пандектите на Антиох и Лествицата“. В него се проследява текстовата традиция на две произведения, които имат сходна съдба в

старата литература — първоначален глаголически оригинал, ранни и независими кирилски транскрипции, по-късни сверки с гръцки и други славянски ръкописи, рано включване на текста в различни сборници. Обръща се внимание върху различното по време транскрибиране от глаголица в кирилица, което е източник на разночетения при запазването на една и съща традиция на текста. Авторът предлага в текстологията да бъдат отделени понятията „традиция“ (отнасящо се до съвкупността от ръкописите на даден текст) и „трансмисия“ (конкретен технически начин на предаване на текста от антиграф или антиграфи в апограф). В разгърнатата се дискусия проф. Г. Михаила, д-р А. Алексеев, к. ф. н. А. Милтенова и д-р М. Думитреску подчертаха важното методологично значение на доклада и неговия приносен характер. „Южнославянската библия от XIV в.“ като част от текстологичната история на Стария завет беше тема на доклада на ленинградския учен д-р А. А л е к с е в. Съпоставката на рък. № F I 461 (ГПБ) от 1350—1370 г. с други южнославянски и източнославянски преписи дава основание той да бъде разглеждан като авторитетен представител на южнославянската ръкописна традиция. Източнославянската традиция съдържа версия на текста, съставена в началото на X в. в Преслав. Тъй като тази версия не е запазена в нито един южнославянски, а само в руски преписи, може да се предполога, че тя вероятно е била пренесена чрез някой ръкопис от библиотеката на цар Симеон, която по-късно е била изцяло унищожена. Д-р М. М а к р о б ъ р т (Оксфорд) изследва „Гръцката текстологична основа на ранните редакции на псалтира“. Проследявайки текстологичните поправки на славянския псалтир до XIV в., тя доказва, че приближаването на славянския текст към друг гръцки стандарт в „Атонската“ редакция е процес, който се забелязва още в паметници от XI в., особено в ръкописи от т. нар. руска редакция. Въз основа на материал от евангелието на Марко игумен И. П а в л о в (Москва) характеризира четвъртата редакция на славянския превод на евангелието като руско-българска.

Върху особеностите на „Евангелските части в някои богослужебни книги и най-ранните преводи на евангелието“ се спира проф. Й. Русе к (Краков). Той изтъква, че триодът се оформя като богослужебна книга на славянска почва в продължение на няколко века, като през XIII в. в него се включват и четива от Новия завет. В изследваните среднобългарски триоди (Хлудов, Пловдивски, Орбелски, № 933 от НБКМ) евангелските части се отличават както по отношение на граматичните форми, така и по отношение на лексиката, което сочи използването на стари оригинали. Лексиката на евангелските части в триодите допълва в някои отношения лексиката на най-старите кирило-методиевски глаголически евангелия. Въз основа на типовите разлики в оформянето на календара в ранните славянски апракоси ст. н. с. д-р Е. Дограмаджиева (София) определя особеностите в календара на Савината книга. Тя доказва, че две от най-типичните особености са обусловени от гръцкия оригинал, който вероятно е бил архаичен тип апракос. Липсата на пишна украса и не особено качественият пергамент водят до заключението, че кодексът е бил предназначен за по-скромна, а не за централна църква. Н. с. Т. Кръстанов (София) разглежда данните за разчетените имена на светци и християнски празници от месецослова на Ватиканския палимпсест в съпоставка с календара на Асеманиево евангелие, Остромирово евангелие и Савина книга и достига до извода, че по външни белези този ръкопис се доближава до Савината книга, а по съдържание до Остромировото евангелие.

Важни методологични проблеми бяха поставени на разискване в доклада на проф. д-р К. Ханик (Трир) „Приносът на старобългарските евангелски текстове към екзегезата на Новия завет“. Авторът подчерта значението за славянските паметници, които за пръв път са включени в критическия апарат (наред с евангелските четения на арменски и грузински език) в изданието на новозаветните текстове, осъществено от Обединеното библейско общество. Автор на тази част от изданието е Курт Алънд. Значението на „Старобългарските текстове като неотменими извори за византологията“ беше изтъкнато в компетентната разработка на проф. д-р Й. Ирмшер (Берлин).

В два от докладите с текстологична проблематика се изследват славянските пролози. Проф. д-р Р. Павлова и В. Христова (София) споделиха своите наблюдения върху разпространението на простия Пролог в славянската писменост. Езиковите данни на паметника не посочват категорично неговия руски произход, но някои предполагаеми русизми, открити в българската топонимия и антропонимия, позволяват да се изкаже хипотезата, че той е възникнал на българска езиков територия. В доклада си „Библейските текстове в състава на Пролога“ ст. н. с. О. Лишачева (Ленинград) се спира на източнославянските пролози от XV в., които са най-обемният и най-голям тип календарни сборници с устойчив състав. Излагайки източниците

за поучителната част на Пролога, авторката стига до заключението, че всяка част може да бъде оценена само в съвкупността на целия литературен ансамбъл. Досегашните проучвания обаче не дават възможност за обособяване на отделни редакции на текста.

В резултат на езиково-текстологичната съпоставка на сборника „Золотая цепь“ с други типове сборници к. ф. н. М. Крутова (Москва) разграничава три основни типа според степента на устойчивост на неговото съдържание. Определят се и лексикалните варианти в сравнение с Изборниците от 1073 и 1076 г., Пролога и сборник „Измарад“. Ст. н. с. Г. Баранкова (Москва) анализира в текстологично отношение над 20 откъса от съчинения на Григорий Богослов, поместени в Изборника на Светослав от 1073 г. Сравнението на фрагментите и техните различни преводи дава възможност да се съди за особеностите на преводаческите школи в България и Древна Русия. В изследването на ст. н. с. С. Николова (София) се привеждат данни за издирените от нея три среднобългарски преписа от повестта „Стафанит и Ихнилат“. Най-ранният е от края на XIV в. и се намира в пергаментен ръкопис № 1700 от сбирката на Ф. Ф. Мазурин в ЦГДА — Москва. Другите два преписа са засвидетелствувани в рък. № 163 от сбирката на Сръбската патриаршия в Белград и в рък. № 15 (от втората половина на XVI в.) от Библиотеката на Румънската академия на науките в Клуж. Текстологичното проучване на Мазуринския препис показва, че в него е запазено най-старото състояние на текста на повестта и че към текст, подобен на Мазуринския, възходат всички останали преписи от българската и българо-руската редакция. Изследването доказва необходимостта този препис да бъде публикуван като основен текст в подготовеното издание. В доклада на ст. н. с. В. Тъпкова-Займова и к. ф. н. А. Милтенова „Виденията на пророк Даниил във Византия и в средновековна България“ текстологичните особености на произведението се разглеждат в контекста на културно-историческата действителност от XI—XIII в. Установява се, че от X—XI в. до нас са достигнали един превод и една целенасочена адаптация, а от XIII в. са известни два основни превода и няколко компилативни обработки на текста. Използуваният новооткрит изворов материал дава възможност да се направят изводи за историческото значение на този вид пророчества, а сравнението с гръцките текстове и техните редакции дава данни за промените, внесени в съчиненията от анонимните български компилатори. Проследяват се различни аспекти на средновековното мислене и историческото съзнание в непрекъснатия контакт между българската и византийската културна традиция. Н. с. Н. Кобяк (Москва) представя резултатите от текстологичното изследване на „Индекса на забранените книги в старите славянски литератури“. Въз основа на 11 проучени преписа авторката установява две редакции на текста, които се различават по композиционния си състав, репертоара и по-

следователността на изброените апокрифи. От направения лингвистичен анализ може да се заключи, че първата редакция, обхващаща група от 7 преписа, е съществувала още през XIV в.

Тема на доклада на ст. н. с. Е. Коцева и Л. Василева (София) са „Статните за шестте вселенски събора в старобългарската литература“. Авторките определят два типа статни (А и Б) според обема на сведенията, които се съдържат в тях. Типът А се среща в ранни състави, компилирани през IX—X в. Вторият тип — Б, е по-разпространен и е засвидетелствувал в сборници през всички следващи епохи.

В изследването на А. Пентковски (Москва) „Типикът на Великата църква и следите му в славянската традиция“ е направена класификация на най-старите славянски ръкописи с оглед на типа обред. Отбелязва се, че манастирският обред оказва силно влияние на катедралния, и се изнасят примери за вмъкването на елементи от манастирската обредност в редица известни ръкописи на богослужбени книги.

В няколко доклада бяха изнесени резултатите от проучването на славянските преводи и преводаческите концепции на старобългарските и среднобългарските книжовници. Проф. А. Минчева (София) изследва принципите на превода и езиковите норми на текста на Изборника от 1073 г. с оглед на старобългарския книжовен език. Тя установява, че наред с усвоеното Кирило-Методиево наследство старобългарските книжовници са включили в нормите на литературния език и нови елементи, свързани с Преславската книжовна школа. Особеностите на превода и на старобългарската езикова норма са запазени в руския препис на Симеоновия сборник, което свидетелства, че старобългарските богослужбени текстове са се възприемали при преписването си цялостно, като единни текстове и в такъв вид са заемали своето място в йерархичната система на староруската църковна литература. С продукцията на Преславския книжовен център се свързва и славянският превод на хрониката на Георги Синкел. Наблюденията на н. с. Хр. Трендафилов (Шумен) се основават на Московския препис на произведението. Отчетена е взаимовръзката на текста на хрониката с други преводни и компилативни съчинения и е потърсено мястото на Г. Синкел в контекста на ранната старобългарска преводна историография. Преводаческите принципи и преводаческата техника на средновековните книжовници се изследват в доклада на к. ф. н. И. Христова (София) „Наблюдения над превода на „Ареопагитиките“ с тълкувания от Максим Исповедник от Исая Серски“. Авторката посочва, че в основата на превода е залегнал стремежът към постигане на синтетичност и неразточителност, характерни за гръцкия език. Този принцип се реализира чрез предаването на една гръцка дума с една дума в превода чрез използването на лексеми от същия стилистичен кръг, от който са и думите в оригинала, и запазване на специфич-

ните гръцки конструкции. Резултатите от пълния езиково-текстологичен анализ по три преписа от Житието на Йоан Синайски в съпоставка с гръцкия текст са представени като доказателствен материал към предвидените наблюдения на н. с. Т. Мострова (София) върху текстологичната история на Лествицата. Различията в преводаческите решения на лексикално и синтактично равнище дават възможност да се разграничат трите превода, които се разпространяват в среднобългарската ръкописна традиция от XIV в.: архаичен, преславски превод, редактиран превод от средата на XIV в. и нов, Евтимиев превод от последната четвърт на XIV столетие.

Върху някои неизследвани проблеми на старобългарската химография се спира ст. н. с. Ст. Коужухаров (София). Той разглежда проникването на произведения от Роман Сладкопевец и Касия в ранната българска ръкописна традиция, като проследява влиянието на тези автори върху българските химописци и използването на техни произведения като продуктивни и ритмо-мелодически модели.

Друг обширен кръг въпроси обедини изследванията, свързани с откриването, идентифицирането и описването на славянското ръкописно наследство, с неговата археографска и палеографска характеристика. С интерес бе посрещнат докладът на ст. н. с. Б. Христова (София), в който бе направен опит за създаване на методологичен модел при описването на неорганичните славянски ръкописни сборки (върху материал от подготвяния за печат опис на български ръкописи в ГПБ „Салтиков-Шчедрин“ в Ленинград). Разгледани са няколко основни проблема, свързани със спецификата на този вид описи: основни принципи на описание, организация на материала, начини за анализиране на ръкописите. Ст. н. с. О. Князевска (Москва) изнася „Нови данни за някои български ръкописи от XIV в.“. Тя съобщава за идентифицирането на два пергаментни листа от Песнивеца на Иван-Александър от 1337 г., които се съхраняват в ГИМ в сбирката на Шчукин под № 3. Фрагментът е част от загубената IV тетрада на ръкописа и съдържа стихове от XVI и XVII псалм. Идентифицирани са и почерците на Апостол № 40 от Хлудовата сбирка в ГИМ и пергаментен сборник от жития, похвални слова и патерични повести от сбирката на Севастьянов (ГБЛ, № 41/М-1467). Доц. к. ф. н. Кр. Станчев (София) въвежда в науката неизвестни и неизползвани досега преписи от произведения на Кл. Охридски от XIV до XVII в. Четирнадесет от тях се намират в частната колекция на П. Феула (САЩ), а четири са от сбирката на Хилендарския манастир. Специално внимание се обръща на преписа на Климентовото „Похвално слово за Михаил и Гавриил“ от Хилендарския ръкопис № 473, датиран от втората четвърт на XIV в., който се нарежда сред най-ранните преписи на творбата. Доц. д-р А. Л. Наумов (Краков) докладва за старобългарски произведения в кирилски ръкописи, които са запазени в полските книгохранилища. „Български ръкописи в Централния дър-

жавен архив за древни документи (ЦГАДА)⁴ представя И. Бакалаева (Москва). Характеристика на отделни преписи беше направена от к. ф. н. Н. Василева (Шумен) и к. ф. н. Д. Дунков (Пловдив). К. ф. н. Н. Василева се спира на някои ортографични и фонетични особености в два от най-старите преписа на Лествицата — древноруски от средата на XII в. и български от първата половина на XIII в. К. ф. н. Д. Дунков анализира „Среднобългарското евангелие пълен апракос от сборката на И. И. Срезневски (Срезн. 72)⁴. Според езиково-текстологичните си особености този ръкопис се свързва със среднобългарско книжовно средище в Северозападна България. В доклада се излага подробно съставът на евангелските четения, който показва връзката и различията на ръкописа с други апракоси. Отбелязва се и лексикалната му близост с най-древните евангелски преписи. При палеографското и езиково изследване на текста на запазените инкунабулни фрагменти от Постния и Цветния триод в Ягелонската библиотека д-р В. Стемпняк-Минчева (Краков) установява връзката им със среднобългарски по произход ръкописи, които вероятно са били използвани при печата. Някои кодикологични въпроси, свързани с украсата и водните знаци на ръкописите, бяха засегнати в докладите на Л. Василева (Белград) „Портрети на светци в инициалната орнаментика на Асеманиевото евангелие и техните паралели“ и М. Грозданович-Паич (Белград) „Рядък воден знак в малък брой юсови ръкописи от втората половина на XIV в.“. Е. Димитрова (София) търси типологични паралели между глаголицата и старата санскритска писменост „брахми“ и достига до извода за интегралния характер на глаголицата. Нови сведения за разпространението на глаголическата писменост в Словения въз основа на богат изворов материал от епиграфски и други писмени източници бяха изнесени в доклада на д-р Я. Зор (Люблина). Езиковият анализ на паметниците води до заключението, че глаголицата в Словения е пренесена от Хърватия и е била използвана пасивно през определен период от време — от втората половина на XV до края на XVII в. При проучване „Функцията на славянските азбуки в латински ръкописи“ проф. Р. Марти (Саарбрюкен) обръща внимание на т. нар. неславянски контекст, който дава информация за културните връзки между славянския и неславянския свят. Предмет на неговото изследване е Бамбергският абecedар — една от най-старите кирилски азбуки, запазена в ръкопис от края на XI—началото на XII в. в Държавната библиотека в Бамберг.

Проучването на глаголическата и кирилската епиграфика беше представено в работите на доц. к. и. н. К. Попконстантинов (В. Търново), н. с. П. Георгиев (Шумен) и Т. Рождественска (Ленинград). Доц. к. и. н. К. Попконстантинов проследява разпространението на култа към Богородица през X в. по епиграфски данни от с. Равна, с. Хан Крум, с. Черноглавци, с. Цар Асен, като подчертава

неговата византийска първооснова и привежда примери за разрастване на вярата в градозащитната роля на Богородица, за назначаване на празници и освещаване на храмове в нейна чест. В светлината на археологическите проучвания и извлечените от тях данни за относителната и абсолютната хронология на живота в манастирския комплекс н. с. П. Георгиев разглежда „Проблемът за датировката на епиграфските материали от манастира при Равна, Провадишко“. Т. Рождественска изследва „Старобългарската епиграфска традиция в Новгородската епиграфика“ от XI—XV в. и достига до заключението, че Новгородските надписи и старобългарският епиграфски материал се характеризират с общи черти в структурата на текста, възхождащи към византийската раннохристиянска традиция. Влиянието на старобългарската традиция се установява в палеографията на надписи от XI—XII в. от Киевския Софийски събор. Отчита се, че разпространението на глаголическата традиция в Новгород и Северна Русия е било много по-интензивно, отколкото в други области.

В общокултурен и теоретичен аспект бяха разработени докладите на доц. д-р И. Ферлиц (Сегед) „Духовните ценности на старобългарската култура“, д-р * Волф-Хайнрих Шмид (Западен Берлин) „Литературната комуникация през българското средновековие“ и проф. д-р Х. Миклас (Фрайбург) „Още веднъж за Второто южнославянско влияние в Русия“. В доклада на проф. Миклас се прави преценка на Второто южнославянско влияние, като се подлагат на критика тезите на Л. П. Жуковска и Д. Уърт и в частност техните схващания за преместване хронологическите граници на Второто южнославянско влияние напред (между средата или втората половина на XV и втората половина на XVI в.) и отчитането на лингво-културните явления през дадения период в историята на руския литературен език като автохтонни (арханизирани или псевдокласически). Изтъква се, че изводите на двамата автори са формулирани изключително върху лингвистични и палеографски белези, без да се вземат под внимание както текстологични, така и изкуствоведски или общи културно-исторически критерии. Като доказателство за съществуването на по-висок процент южнославянизми в източнославянските ръкописи проф. Миклас привежда богат фактологически материал от 170 славянски преписа на „Диоптра“. Решаващо значение за разглеждания въпрос имат 13 датирани източнославянски ръкописа от XIV до XVII в., които показват както в приписките, така и в самия текст общоприети южнославянизми. Едно от важните заключения на проф. Миклас е, че целите и резултатите на проведената южнославянска реформа са еднакви с целите на източнославянската книжовници и с резултатите, които се установяват в източнославянските ръкописи. В направените изказвания д-р Й. Райнхарт, ст. н. с. С. Николова, проф. Р. Марти, ст. н. с. О. А. Князевска и проф. А. Минчева изказаха съгласие с изво-

дите и изтъкнаха, че докладът представлява навременна ревизия на тезите на ст. н. с. Л. Жуковска и Д. Уърт.

В значителен брой изследвания беше отразена и литературоведската проблематика. С подчертан интерес беше прието оригиналното изследване на проф. д-р Ф. Томсън (Антверпен) „Григорий Презвитер и мних — мъжът и митовете“. В него се привеждат известните досега хипотези, както и някои нови уникални данни за личността и книжовната дейност на старобългарския писател. Единственото запазено свидетелство, което свързва този книжовник със Симеоновия кръг, е приписката, поместена в три преписа на сборници от XV—XVI в., които се намират в книгохранилищата на Варшава, Москва и Вилнюс. Авторът предлага критично тълкуване на текста по Варшавския препис с разночетения по останалите два преписа. Проф. д-р К. Щайнке (Хайделберг) разглежда „Житието на Методий в българската агиография“, като обръща внимание на някои характерни композиционни и стилистични особености. Ст. н. с. Н. Драгова (София) прави „Опит за реконструкция на изчезналото старобългарско житие на свети княз Борис-Михаил (+907)“ въз основа на открити от нея фрагменти в средновековни балкански творби на гръцки и латински език. За новооткрито произведение на старобългарската литература, свързано с Преславския книжовен център, съобщил к. ф. н. Д. Буланин (Ленинград) — „Учебник по стоицизъм в български превод от X в.“. Гл. ас. П. Димитров (Шумен) осветли някои недостатъчно проучени въпроси, свързани с творчеството на Петър Черноризец, въз основа на нов изворов материал и непознати преписи. Доц. Т. Черторицка (Ленинград) разглежда „Произведения на южнославянски автори в състава на староруски четивосборници от XI—XVI в.“. Руско-българските литературни връзки през XVII в. са предмет на изследване в работата на доц. Н. Демкова (Ленинград). Авторката изнася нови материали, които свидетелствуват за активното функциониране на образи и идеи, заимствувани от ранни български паметници, в творчеството на писатели на Московска Русия. В. Билинин (Москва) проследи рецепцията на старобългарската поетична традиция в средновековна Русия. Въз основа на сравнителен литературен анализ д-р В. Бауман (Регенсбург) разглежда различните авторови похвати при пресъздаване на едно и също историческо събитие (Никополската битка от 1396 г.) в среднобългарския текст на Анонимната хроника и в пътеписа на бавареца Ханс Шилтбергер. „Новото издание на т. нар. Анонимна българска хроника от XV в. в сравнение с румънския превод на Михаил Мокса от 1620 г.“ представи проф. Г. Михайла (Букурещ).

Приноси моменти в културно-исторически аспект внесоха изследванията на специалисти от различни страни: д-р Х. Щайнкюлер (Бохум) „Концепцията за образа (иконата) в някои стари славянски текстове“, д-р Ив Левин (Охайо) „Средновековният култ към

св. Параскева“, ст. н. с. д-р Ю. Бегунов (Ленинград) „Новооткрито сказание за Светогорския манастир Дохиар“, ст. н. с. д-р И. Божилков (София) „Света гора и българите (X—XV в.)“.

В програмата на колоквиума беше широко застъпена и езиковедската проблематика. Старобългарският език и взаимоотношенията му с другите славянски езици бяха обсъдени от видни специалисти в тази област. Въпросите на редакциите на старобългарския език бяха теми на докладите на ст. н. с. Е. Блахова (Прага) „Към въпроса за чешко-църковнославянските паметници“, проф. И. Тот (Сегед) „Още един малко известен едноероно ръкопис от края на XI в.“, доц. д-р Й. Хоргоши (Ясберен) „Някои лексикални наблюдения върху руската редакция на старобългарския език от края на XI—нач. на XII в.“, ст. н. с. д-р Р. Цейтлин (Москва) „Коренини лексико-семантични групи със значение 'право/криво' в старите славянски езици“, проф. Н. Самсонов (Якутск) „Към взаимодействието на книжнославянски и руски елементи в делови документи от XVII в. и в руски говори на Якутия“, проф. д-р Ч. Бартула (Краков) „Към езика на Остромировото евангелие“, д-р Й. Райнхард (Виена) „Лексика на старозаветните и новозаветните четения в хърватско-глаголическия мисал“, А. Кацiba (Сегед) „Български елементи в сръбски сборник от XVII в.“

Наблюденията си върху някои акцентни особености в историята на българския език изложи ст. н. с. д-р В. Диббо (Москва).

Въпроси на старобългарската морфология се засягат в изследванията на Г. Балаж (Сегед) „Към историята на старобългарската именна флексия“, проф. д-р А. Сато (Киото) „Още веднъж за староцърковнославянското сегашно време от свършен вид на глагола“, д-р Б. Йенихен (Лайпциг) „Числителните имена в старобългарските и среднобългарските евангелски текстове“. Г. Балаж предлага ново обяснение на някои явления от именната парадигма при съществителните на *o-* и *a-*основи, като прилага структурния модел на Л. Файнберг при тълкуване на морфологичния развой. Ключовото понятие за тяхната интерпретация е редуването на тематичните гласни.

Някои синтактични особености на старобългарския евангелски превод са предмет на изследване в работите на К. Костов (Берлин) и доц. Н. Косек (Москва). К. Костов разглежда използването на причастията в именителен вместо в дателен падеж в предикативна функция в конструкцията *Dativus absolutus* и появата на неизменен облик на причастията за трите рода в рамките на гръцките синтактично-стилистични влияния върху старобългарския език. Той доказва, че византийските образци не са били пряко възпроизвеждани, а са послужили като подтик за утвърждаване и разширяване на тези две употреби в старобългарските писмени паметници. Доц. Н. Косек спира вниманието си върху двата възможни равностойни начина за изразяване на отрицание в най-старите евангелски кодекси — с частица

не и с формант **ни**, и проследява еволюцията на негативните конструкции. Първият от тези модели се употребява широко през среднобългарския период, в съвременните български говори и в българския литературен език от XIX—XX в.

Лексикални проблеми се разработват в докладите на к. ф. н. Л. Куркина (Москва) „За диалектните източници на първия славянски книжовен език“, акад. Д. Шмелев (Москва) „Старо и ново в славянската лексика“ и доц. И. Буюклиев (София) „Названията на средновековния „артизъм“ в Манасиевата хроника“.

Докладите със словообразователна тематика засягат различен кръг явления: словообразуване на прилагателните имена в Супрасълския сборник — в работата на д-р М. Думи-

треску (Букуреш), словообразователна синонимия — д-р С. Менгел (Берлин) „Към проблема за енокоренните словообразователни синоними в Кирило-Методиевите преводи“, доц. А. Смолска (Одеса) „Словообразователна структура на думата в Хилендарските листи“.

Високото научно равнище на изнесените доклади, оживените дискусии и творческата атмосфера, която съпътствуваше работните заседания, както и големият интерес на специалистите към Петия международен колоквиум свидетелствуват за неговото утвърждаване като един от най-авторитетните научни форуми в славистичния свят и потвърждават значенето на специализирани срещи от този род за по-нататъшното развитие на старобългаристичните изследвания.